

En dragthistorie fra renessancens Herlufsholm.

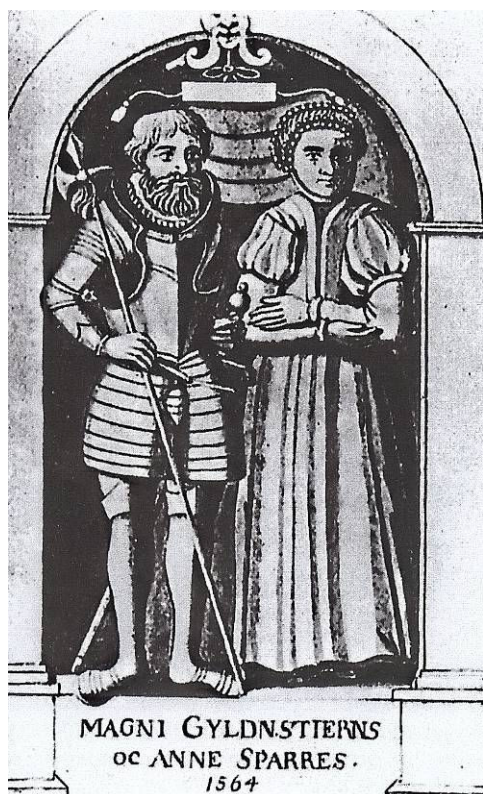
Dorothy Jones

Christian Gyldenstjerne var elev på Herlufsholm Skole helt fra skolens start.

Hans far var rigsråd Mogens Gyldenstjerne, en meget nær ven af Birgitte Gøje og Herluf Trolle. Mogens Gyldenstjerne havde giftet sig i en sen alder, i sit 48. år, med den unge Anne Sparre. Sammen fik de 12 børn som alle blev voksne. Christian var den næst yngste, født i 1553 på Malmøhus hvor faderen var forlenet. Anne Sparre døde pludselig den 1. august 1564.

Christian Gyldenstjerne

Mogens Gyldenstjerne og Anne Sparre

Danmark var i krig mod Sverige, det var Syvårskrigen som varede fra 1563 til 1570. Det er velkendt at Herluf Trolle døde som følge af skader han fik i et søslag i 1565. Mogens Gyldenstjerne var trods sin høje alder også meget aktiv under krigen.. I 1558 fik han stilling som statholder på Københavns Slot og under de første år af krigen havde han det meget store ansvar for udrustning af flåden og for hærens proviantering og forplejning. Anne Sparres død i 1564 har betydet at Mogens Gyldenstjerne fik et helt andet problem at kæmpe med samtidig, nemlig det at de voksne børn gerne ville have deres arv på forskud. Den gamle mand må have haft en fornemmelse af at det nok skulle give problemer, for fra selv samme dag han blev enkemand førte han en regnskabsbog. I regnskabsbogen fik alle børnene et afsnit hvor alt de fik fra deres far blev noteret. Med hensyn til skoleeleven Christian Gyldenstjerne kom det i høj grad til at handle om hans tøj. Hermed kan vi danne os et billede af hvad en ung adelsdreng på kostskole havde brug for.

I 1567 var Christian elev på skolen og i løbet af året får han fra sin far tilsendt stof til at få syet tøj, og penge til at købe sko.

I marts måned fik han til en dragt som bestod af en kjortel og et par bukser, og til det får han sort uldstof, med sort stof til for. Samme tid får han skind til strømper og lærred til skjorter. Her er det ikke oplyst hvem der sørgede for det blev til skjorter. I 1564 er det Christians storsøster Sybille Gyldenstjerne der ”gøre” ham 5 skjorter, og året efter er det en anden søster Karin der sørger for det. I maj får Christian en bonnet. I juni blev Christian udstyret med en sengedyne, en dyne, en hovedpude, et par lagener og et sengeklæde af gråt kiemeleinn og et der ikke var færdigt.

I august er der igen penge til nye sko. Et nyt sæt tøj bliver det også til i oktober, nu med de kolde vintermåneder for øje. En kjortel foret med katte, et par bukser og nye strømper bliver det til.

Desuden får han, med Fru Birgittes tjener Michell, tilsendt en ulden skjorte og en hue foret med lammeskind og bræmmet med mår. Det er et typisk års tøjforbrug for den unge mand. Andre år får han sin fars aflagte tøj til at bliver syet om, noget som man også gjorde selv i de mest velhavende familier. Lidt luksus er der også plads til som silke frynser og stof til en kappe.

Mogens Gyldenstjerne blev afløst af Peder Oxe i 1566 som Københavns statholder. I 1569, godt op i firserne er han svagelig og har store problemer med sine voksne sønner. Christian er stadig på Herlufsholm og skriver til sin far. I et brev skrevet den 19. maj forstår man at Christian har skrevet tidligere og ønsket nyt tøj uden at have fået svar. Han ønsker sig nu også en latinsk bibel og en græsk grammatik. I Mogens Gyldenstjernes regnskabsbog kan det ses at han imidlertid dagen før, den 18. maj, havde sendt sin søn en pakke med Jørgen Skredder, Børge Trolle's karl. Den indeholdt et par bukser, skind til en trøje, skind til strømper og 4 alen lærred.

Igen i juli er der brev til Mogens fra Christian. Her beder han ydmygt sin far om penge til at reparere sine klæder og til at købe nye sko. Han fortæller ydermere at han har ”ganske behovf” for en ny kjortel og noget overtøj. Vi kan i samme brev læse at faderen har advaret Christian om at spille for mange penge på bøger. Han lover at være flittig til studierne. En måned senere får Christian en hel del materiale, formentligt til de ønskede dragtgenstande. Pakken indeholder desuden silkefrynser og en hat.

Fem dage senere, den 29. august får Christian 4 nye skjorter og et pengebeløb. Det er det sidste noteret i regnskabsbogen for Christian. Mogens Gyldenstjerne døde den 8. oktober 1569.

Erik Bjørnsøn og Birthe Axeldatter Urne, begge døde i 1577. Ligsten i Århus Domkirke

Mikkel Sehested. Ligsten i Skt. Peders Kirke, Næstved

Desværre er der ingen billeder af Christian som elev på Herlufsholm, men ved at sætte det vi ved om Christian i forhold til portrætbilleder fra samtiden kan man danne sig et billede af hvordan han har gået klædt. En ligsten over den unge adelsdrenge Erik Bjørnsen fra 1577 viser ham i en dragt af højeste mode. Det er en tysk dragttype der blev brugt af adelsmænd og nogle af de rige købmænd. Et flot eksempel ses også på en ligsten i Næstved, Sct. Peders Kirke med Mikkel Sehested, den Holstenske lensmand på Gavnø.

I Uppsala Domkirke findes der 3 dragter af denne type. De har tilhørt Svante Sture og hans to sønner som blev dræbt i 1567. Dragterne er blevet nøje studeret og tegnet op. Det er næppe pludderhoser af denne type som Christian har brugt som elev på Herlufsholm men han kunne have ejet sådan en dragt til fint brug.

Dragter i Museet ved Uppsala Domkirke

Dragt syet efter tilskæring og syteknikker brugt ved Sturedragterne.

På et epitafium fra 1576 i Skt. Hans Kirke, Odense ses den rige købmand Oluf Bagger med familie. De mange yngre sønner er klædt fint på i mørkt tøj mens far og storbror har kåber fornemt foret med pels, et tegn på deres alder og status.

Christians hverdagstøj har formentlig lignet dragten fra Odenseepitafiet. Den har bestået af en hørlærredskjorte, en trøje og bukser (jakke og knæbukser), hoser (strømper) og sko, og som vi kan se fra Mogens Gyldenstjernes regnskabsbog har Christian også ejet hat og kappe.

Der var ikke uniform på Herlufsholm. Andre skoler oprettet samtidig i udlandet havde.

Et eksempel er Christ's Hospital i London oprettet i 1554.

Her har man i øvrigt holdt fast i dele af den originale udformning af uniformen. Den lange blå kjortel som er bibeholdt gør at skolen er en af de såkaldt blue-coat schools.

Christ's Hospital skoleuniform. Billedet er fra Christ's Hospitals brochure

Christian Gyldenstjerne blev i 1586 gift med Abel Kaas. Han blev gift for anden gang i 1598 i Holme Olstrup Kirke ved Næstved med Dorthe Rud, født på Gisselfeld. På et flot epitafium i Roskilde Domkirke ses Christian og Dorthe. Han er i rustning, hun i enkedragt. Christian døde i 1617, enken efterlevede sin mand i 31 år. De fik ingen børn.

Christian Gyldenstjerne og Dorthe Rud. Epitafie i Roskilde Domkirke

Billeder

1. Christian Gyldenstjerne. Epitafie i Roskilde Domkirke c.1617
2. Mogens Gyldenstjerne og Anne Sparre. Ligstenen fra c. 1565 var i Vor Frue kirke. Danmarks Kirke 1, Kbh. 1945-58
3. Erik Bjørnsøn og Birthe Axeldatter Urne, begge døde i 1577 . Ligsten i Århus Domkirke
4. Mikkel Sehested. Ligsten i Skt. Peders Kirke, Næstved
5. Dragter i Museet ved Uppsala Domkirke
6. Dragt syet efter tilskæring og syteknikker brugt ved Sturedragterne.
7. Oluf Bagger med familie. Epitafie i Skt. Hans Kirke, Odense.
8. Christ's Hospital skoleuniform. Billedet er fra Christ's Hospitals brochure.
9. Christian Gyldenstjerne og Dorthe Rud. Epitafie i Roskilde Domkirke.

Kilder og Litteratur

- Arnold, Janet: Patterns of Fashion, The cut and construction of clothes for men and women c1560-1620. Macmillan London Limited, 1985.
- Nylen, Anna-Maja: Stureskjortorna. Livrustkammeren vol. IV: 8-9. Stockholm 1948.
- Hr. Mogens Gyldenstjernes Forstrækninger til sine Børn. Ved Otto Andrup. Danske Magazin 6 Række 2, København 1916.
- Breve til og fra Mogens Gyldenstjerne og Anne Sparre. Udg. Ved E. Marquard. Selskabet for Udgivelse af Kilder til dansk Historie, 1927-1941.
- Howard, Rosie: The Uniform of the Boys of Christ's Hospital. Costume nr. 35, 2001.
- Arup Seip, Karen: Jordegods og gyldne kjeder. Fortid og Nutid juni 1998, s. 106-138.
- Troels-Lund, Troels: Dagligtliv i Norden i det sekstende Aarhundrede. Bd.2, Fjerde Bog: Klædedragt. Kbh. 1968.